

ת"פ 734/11/14 - מדינת ישראל נגד רביב ארגוב

בית משפט השלום בעכו

ת"פ 734-11-14 מדינת ישראל נ' ארגוב(עציר)
תיק חיצוני: פמ"ח 5656/14

בפני	כבוד השופט וויליאם חאמד
מאשימה	מדינת ישראל
נגד	
נאשם	רביב ארגוב (עציר)

החלטה

מבוא

הנאשם עומד לדין בגין ביצוע עבירות של תקיפת קטין או חסר ישע, לפי סעיף 368 ב (א) לחוק העונשין, תשל"ז - 1977, ואיומים, לפי סעיף 192 לחוק הנ"ל.

בעניינו של הנאשם הוגשו שתי חוות דעת פסיכיאטריות, האחת של ד"ר טטיאנה זלוז'ין, לפיה הנאשם מסוגל כיום לעמוד לדין אם כי הוא לא היה בר עונשין בעת ביצוע העבירות מאחר והיה שרוי במצב פסיכוטי ולא היה מסוגל להימנע מביצוע העבירות הנ"ל, והשנייה של ד"ר אמיר בן אפרים, לפיה הנאשם כשיר לעמוד לדין כיום והיה בר עונשין בעת ביצוע העבירות מאחר ולא סבל אותה עת ממחלה נפשית שפגעה ביכולתו להימנע מביצוע העבירות הנ"ל.

בישיבת יום 4/5/15, בתשובתו לכתב האישום המתוקן, הודה הנאשם, מפי סנגורו, עו"ד שלומי כהן, בכל עובדות כתב האישום המתוקן, למעט הטענה המפורטת בסעיף 10 לעובדות לפיה הנאשם ביצע את העבירות "במספר הזדמנויות". הסנגור הוסיף וטען כי יש לזכות את הנאשם מהאשמה מאחר ובשעת המעשה הוא היה חסר יכולת של ממש להימנע מביצוע המעשה בשל מחלה או ליקוי.

בישיבת יום 14.10.15, לאחר חילופי סנגוריה, טענה הסנגורית, עו"ד תמי אולמן, כי הנאשם לא היה בר עונשין בעת ביצוע העבירות הנטענות בכתב האישום המתוקן, וכי על בית המשפט להכריע תחילה בטענה זו של הנאשם לאי שפיות הדעת, בטרם תישמע כל פרשת התביעה לעניין שאר יסודות העבירה. לשיטתה, על בית המשפט לשמוע את עדויות המומחה מטעם התביעה, ד"ר בן אפרים, ואת עדותו של המומחה מטעם ההגנה, ד"ר זלוז'ין, ולפי אלה יכריע בטענה לאי שפיות הדעת, ללא צורך בשמיעת כל פרשת התביעה בטרם הכרעה בטענה זו. בטיעוניה בכתב שבה הסנגורית

וציינה כי בשים לב לכך שהצדדים חלוקים באשר למצבו הנפשי של הנאשם בעת ביצוע העבירות, יש לברר תחילה מחלוקת זו, שכן, במידה ויקבע כי הנאשם לא היה בר עונשין בעת ביצוע העבירות הנטענות, יורה בית המשפט על זיכוי, ובכך יתייתר הצורך לשמוע את פרשות התביעה וההגנה, שעה שהמאשימה לא תהא רשאית לדרוש להמשיך בניהול המשפט לשם בירור אשמתו של הנאשם באשר לעצם ביצוע מעשי העבירה.

המאשימה התנגדה לגישתה הנ"ל של הסנגורית וטענה כי בית המשפט חייב לבחון את קיומם במצטבר של מכלול התנאים המפורטים בסעיף 34 ח' לחוק, ובכללם, ביצוע המעשה על ידי הנאשם, מחלת נפש, וקשר סיבתי בינה לבין המעשה שביצע הנאשם. רק הכרעה במכלול הסוגיות הללו תאפשר הכרעה בטענת ההגנה כי הנאשם לא היה אחראי למעשיו בשל הסייג של אי שפיות הדעת. לטענתה, מכלול השאלות הדרושות בירור שלובות זו בזו ואינן ניתנות להפרדה, בעוד שההפרדה שמבקשת ההגנה לעשות היא הפרדה מלאכותית המנוגדת לסדרי הדין בפלילים.

דין והכרעה:

אין מחלוקת בין הצדדים כי הנאשם כשיר היום לעמוד לדין.

הצדדים חלוקים ביניהם באשר למצבו הנפשי של הנאשם בעת ביצוע העבירות הנטענות, כאשר ההגנה טוענת כי הנאשם לא היה בר עונשין אותה שעה ולכן יש לזכותו מהאשמה מכוח הוראת סעיף 34 ח' לחוק העונשין, בעוד שהמאשימה טוענת כי הנאשם היה בר עונשין אותה שעה. גם באשר לדרך בה יש ללכת לצורך הכרעה בטענה זו חלוקים הצדדים ביניהם, כפי שתיארתי מעלה, והחלטה זו עניינה בשאלה, האם על בית המשפט לשמוע, לצורך הכרעה בטענה המהותית הנ"ל, את המומחים מטעם הצדדים, ואך במידה ויגיע למסקנה כי יש לדחות את הטענה לאי שפיות הדעת ייגש הוא לשמיעת פרשות התביעה וההגנה, לפי סדר הדין הרגיל, או שמא יש להכריע בטענה לאי שפיות הדעת במסגרת הכרעת הדין הכוללת, בתום שמיעת פרשות התביעה וההגנה, כאשר עדותו של המומחה מטעם ההגנה תישמע במסגרת פרשת ההגנה.

לאחר עיון מצאתי כי הדין עם המאשימה.

הוראת סעיף 34 ח' לחוק העונשין קובעת כי:

"לא ישא אדם באחריות פלילית למעשה שעשה אם, בשעת

המעשה, בשל מחלה שפגעה ברוחו או בשל ליקוי בכושרו השכלי,

היה חסר יכולת של ממש -

1. להבין את אשר הוא עושה או את הפסול שבמעשהו או

2. להימנע מעשיית המעשה".

המדובר בסייג לאחריות פלילית, שתוצאת קיומו היא זיכוי הנאשם מהאשמה, להבדיל מהתוצאה של הקביעה כי הנאשם לא כשיר כיום לעמוד לדין, לפי סעיף 170 לחסד"פ (נוסח משולב), תשמ"ב - 1982, שהינה הפסקת ההליכים כנגדו ולא זיכוי מהאשמה. שכן, סעיף 170 קובע חוסר כשרות דיונית, בעוד שסעיף 34 ח' קובע חוסר כשרות מהותית (רע"פ 2675/13 מ"י נ. וחנן - פורסם בנבו).

הגנת אי שפיות הדעת, המוסדרת בסעיף 34ח' הנ"ל, נמנית עם הסייגים לאחריות פלילית, המעוגנים בסימן ב' לפרק ה'1 לחוק העונשין, בצד הסייג להגנה עצמית, הגנת הצורך, הגנת כורח ואחרות. הכרעה בטענת נאשם לקיומו של אחד הסייגים הנ"ל מתבצעת במסגרת הכרעת הדין הכוללת, לאחר שמיעת פרשת התביעה ולאחר מכן את פרשת ההגנה, ובית המשפט לא מייחד, לשם הכרעה בטענה לקיומו של אחד הסייגים הנ"ל, דיון נפרד במסגרתו הוא שומע אך חלק מעדי התביעה וחלק מעדי ההגנה. מכיוון והסייג של אי שפיות הדעת נמנה עם הסייגים הנ"ל, יש להחיל עליו אותו סדין דין ואותה דרך בה נוהג בית המשפט לשם הכרעה בטענה לאחד הסייגים האחרים, היינו, להכריע בטענה לקיומו של סייג זה במסגרת הכרעת הדין הכוללת, כאשר תחילה שומע בית המשפט את כל פרשת התביעה, כחטיבה אחת, כולל המומחים מטעם המאשימה לענין הטענה הנ"ל, ולאחר מכן נשמעת פרשת ההגנה, כחטיבה אחת נוספת, והכוללת את המומחים מטעם ההגנה לענין הטענה לקיומו של הסייג לפי סעיף 34 ח' לחוק.

היצמדות ללשון בה נקט המחוקק בהוראת סעיף 34ח' מובילה לאותה מסקנה לעיל. שכן, המחוקק מצווה בהוראה הנ"ל כי "**לא ישא אדם באחריות פלילית למעשה שעשה**...". מכאן, על מנת לזכות נאשם מביצוע מעשה עבירה מחמת הסייג של אי שפיות הדעת, יש לקבוע תחילה כי הנאשם עשה את המעשה המיוחס לו ושלפי הנאשם הוא לא אחראי בפלילים בגינו אף שהוא ביצע אותו. זאת, כפי שבית המשפט מורה לזכות נאשם מחמת הגנה עצמית, אך לאחר שקבע כי אותו נאשם ביצע את מעשה העבירה, אך בשל הסייג הנ"ל אין להטיל עליו אחריות בפלילים. בהתאם למצב דברים זה, ועל מנת לקבוע האם הנאשם ביצע את המעשה שהוא מבקש שלא להטיל עליו אחריות בפלילים בגינו, יש צורך בשמיעת כל פרשת התביעה ולאחר מכן את כל פרשת ההגנה, ובמסגרת הכרעת הדין יקבע בית המשפט את ממצאיו באשר לביצוע המעשה על ידי הנאשם, ובמידה וייקבע שם כי הנאשם ביצע את המעשה, יבחן בית המשפט האם יש לפטור את הנאשם מאחריות פלילית למעשה שעשה, בשל קיומה של הגנת אי השפיות.

גם בחינת מהותה של ההגנה של אי שפיות הדעת ואת היסודות שעליהם להתקיים לשם גיבושה, מובילה למסקנה שציינתי. על מנת שנאשם ימצא לא אחראי למעשה העבירה מחמת אי שפיות הדעת בעת ביצוע העבירה, צריכים להתקיים שלושה יסודות מצטברים: מחלת נפש, פגיעה ממשית ביכולתו להבין את מהות המעשה ואת הפסול שבו או להימנע מביצועו, וקשר סיבתי בין המחלה לבין המעשה שביצע הנאשם. מכאן, ולצורך הכרעה בטענה לאי שפיות הדעת, הכרח לקבוע ממצאים באשר לעצם ביצוע המעשה וקיומו של קשר סיבתי בין מעשה זה לבין מחלת נפש, במידה והוכח כי היא קיימת. המדובר במארג של יסודות שלובים, שהכרעה בהם במצטבר דורשת שמיעת כל פרשת התביעה, כחטיבה אחת, ולאחר מכן את פרשת ההגנה, ללא כל הפרדה דיונית מיותרת לשמיעת מומחים בשאלת מצבו הנפשי של הנאשם בעת ביצוע העבירה, כאשר אחד היסודות הנ"ל הוא מעשה שבוצע, והרי הוכחתו של זה לא תהא על סמך עדויות המומחים, אלא שנדרש בית המשפט לשמוע כלל עדויות הצדדים ולבחון את ראיותיהם לענין זה.

בהוראות סעיף 170(ב) לחסד"פ (נוסח משולב) תשמ"ב- 1982 וסעיף 15(א)(ב) לחוק טיפול בחולי נפש תשנ"א - 1991, קיימת אינדיקציה התומכת במסקנה הנ"ל. בית המשפט מוסמך להמשיך לברר את אשמתו של נאשם שנמצא כי הוא אינו כשיר כיום לעמוד לדין. בהמשך לכך מורה הוראת סעיף 170(ב) הנ"ל כי:

"מצא בית המשפט בתום בירור האשמה, כי לא הוכח שהנאשם

ביצע את העבירה, או מצא שהנאשם אינו אשם - שלא מחמת

היותו חולה נפש לאו בר עונשין - יזכה את הנאשם..."

מההוראה הנ"ל ניתן ללמוד, ולו בעקיפין (אף שהוראה זו מתייחסת להליך מיוחד שמתקיים לאחר הקביעה כי הנאשם אינו מסוגל לעמוד לדין ולא לעניין מצבו הנפשי בעת ביצוע העבירה), כי המסקנה בדבר היותו של הנאשם בר עונשין אם לאו תיקבע בתום ברור האשמה, היינו לאחר שמיעת פרשות התביעה וההגנה, ולא במסגרת הליך ביניים נפרד.

ולפי הוראת סעיף 15(א)(ב) לחוק טיפול בחולי נפש:

"הועמד נאשם לדין פלילי ובית המשפט מצא כי הוא עשה

את מעשה העבירה שבו הואשם, אולם החליט, אם עפ"י ראיות

שהובאו לפניו מטעם אחד מבעלי הדין ואם עפ"י ראיות שהובאו

לפניו ביוזמתו הוא, שהנאשם היה חולה בשעת מעשה ולפיכך

אין הוא בר עונשין, ושהוא עדיין חולה, יצווה בית המשפט

שהנאשם יאושפז או יקבל טיפול מרפאתי".

גם מההוראה הנ"ל יש ללמוד כי מסקנה בדבר מצבו הנפשי של נאשם בעת ביצוע המעשה תיקבע לאחר שבית המשפט יקבע כי הנאשם ביצע את המעשה. כמו כן ניתן ללמוד מההוראה הנ"ל כי המסקנה לעניין מצבו הנפשי של הנאשם בעת ביצוע המעשה תיקבע בהסתמך על ראיות שהובאו בפני ביהמ"ש, ראיות שיכולות לכלול גם ראיות שאינן עדויות של מומחים ברפואה, ומכאן המסקנה הנגזרת לפיה בית המשפט יאפשר לצדדים להציג את מלוא ראיותיהם לעניין זה ולא להסתפק אך בעדויות המומחים הרפואיים. הצגת מלוא הראיות תיעשה במסגרת פרשת התביעה ברצף, ובמסגרת פרשת ההגנה ברצף ובנפרד, ולא במסגרת הליך נפרד המיוחד לבירור מצבו הנפשי של הנאשם.

בסעיף 149 לחסד"פ (נוסח משולב) תשמ"ב- 1982 מנויות הטענות המקדמיות שרשאי הנאשם לטעון בתחילת משפטו.

לפי הוראות סעיף 150 לחסד"פ, נטענה טענה מקדמית יחליט בה ביהמ"ש לאלתר זולת אם הורה אחרת, ובמידה ונתקבלה הטענה רשאי ביהמ"ש לבטל את כתב האישום או להורות על תיקונו. מאחר וטענה לאי שפיות הדעת לא נמנית עם הטענות המקדמיות הנ"ל, יש לקבוע כי ביהמ"ש לא אמור להכריע בה בפתח המשפט או מיד עם העלאתה של טענה זו, וסימן ה' לפרק ב' 1 לא כולל הסדר דומה לזה שבסעיף 150 לחסד"פ, משלא קבע המחוקק שם כי בית המשפט יכריע בטענה לקיומו של סייג לאחריות פלילית, מיד עם העלאת טענה לקיומו של זה. על כן, הכרעה בטענה לקיומה של הגנת אי השפיות תינתן במסגרת הכרעת הדין הכוללת.

גם אופן ההכרעה בטענה לקיומו של הסייג לאי שפיות הדעת מחייב את המסקנה הנ"ל. המסקנה כי נאשם לא היה בר עונשין בעת ביצוע העבירה (כמו גם המסקנה כי נאשם אינו כשיר לעמוד לדין היום) היא קביעה **עובדתית**, שנקבעת מנקודת מבט משפטית על רקע התרשמות ביהמ"ש מהנאשם ומשאר העדים מטעם הצדדים, במסגרת פרשות התביעה וההגנה, והיא איננה קביעה רפואית. ההכרעה במחלוקת באשר למצבו הנפשי של הנאשם בעת ביצוע העבירה לא נסמכת אך על חוות הדעת של המומחים הרפואיים, אלא שביט המשפט נעזר, לשם כך, גם בראיות אחרות המסייעות לקבוע ממצאים באשר לעצם ביצוע העבירה, נסיבות ביצועה של זו, התנהגות הנאשם בעת ביצועה, התבטאויותיו אותה שעה והתרשמותו של בית המשפט מכלל העדים בפניו - כאשר ממצאים שייקבעו יהוו כלי נוסף בידי בית המשפט, נוסף לחוות הדעת של המומחים הרפואיים, על מנת להגיע למסקנה העובדתית - משפטית בדבר מצבו הנפשי של הנאשם בעת ביצוע העבירה. לא זו אף זו, בחינת חוות הדעת מטעם המומחים הרפואיים והעדפת האחת על פני האחרת תעשנה גם על רקע הממצאים העובדתיים שייקבעו ובחינת השאלה, האם חוות דעת זו או האחרת נסמכה על ממצאים שבית המשפט דחה בתום שמיעת פרשות התביעה וההגנה, וכך נשמט הבסיס מתחת למסקנות המומחה.

בטרם אסיים אציין כי פסק הדין עליו נסמכת ההגנה ואשר ניתן בתיק רע"פ 2675/13 מדינת ישראל נ' וחנון (פורסם בנבו), לא מתייחס לסוגיה שבפנינו, אלא שעניינו סוג התוצאה המשפטית שתקבע לאחר הוכחת קיומו של הסייג של אי שפיות הדעת. פסק דין זה כלל לא מתייחס למסגרת הדיונית בה תידון טענת הנאשם לקיומו של סייג כאמור, במידה וקיימת מחלוקת בין הצדדים באשר למצבו הנפשי של הנאשם בעת ביצוע העבירה הנטענת. אומנם, אחת השאלות שמצאו ביטוי בפסק הדין הנ"ל הייתה, האם ניתן לבקש כי משפטו של נאשם, שנקבע כי הוא לאו בר עונשין (והוא מזוכה מחמת זאת), יתברר גם לגופו של האישום. בית המשפט העליון לא קבע ממצאים בסוגיה זו משלא נדרשה הכרעה בה בעניין המסוים שהונח לפתחו, מה גם ושאלה זו התייחסה שם לנאשם שלגביו מוסכם על המאשימה ועל ההגנה כי הוא לאו בר עונשין, ומשכך, הוא מזוכה מהעבירה מחמת סייג זה, או אז עולה השאלה, האם ניתן להמשיך בבירור אשמתו לגופה, או שמא זיכויו מחמת אי שפיות הדעת מייתרת או מונעת זאת. להבדיל מהעניין הנ"ל, בעניינו של הנאשם בפניי, אין כלל הסכמה בין הצדדים כי הוא לא היה בר עונשין בעת ביצוע העבירות המיוחסות לו, ומשכך, בית המשפט יידרש לברר את אשמתו של הנאשם לגופה, הן לעניין הטענות העובדתיות והן לעניין מצבו הנפשי בעת ביצוע העבירות הנטענות, וליתן הכרעת דין כוללת, במכלול המחלוקות שבין הצדדים, העובדתית, הנפשית, בתום שמיעת פרשות התביעה וההגנה, מבלי להפריד את הדיון לצורך הכרעה בטענה לקיומה של הגנת אי שפיות הדעת.

סוף דבר

אני מורה כי הכרעה בטענה לאי שפיות הדעת, לפי סעיף 34 ח' לחוק העונשין, תינתן במסגרת הכרעת הדין

הכוללת. בהתאם, תישמע תחילה פרשת התביעה, כולל המומחה מטעם המאשימה, ולאחר מכן פרשת ההגנה, במסגרתה יעיד גם המומחה מטעם ההגנה.

קובע דיון תזכורת במעמד הצדדים ליום 14/12/15 שעה 13:00.

הסנגורית תדאג להופעת הנאשם.

המזכירות תמציא את ההחלטה לב"כ הצדדים בפקס ובדואר רשום.

ניתנה היום, י"ח כסלו תשע"ו, 30 נובמבר 2015, בהעדר
הצדדים.